

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

У статті здійснено спробу психологічного аналізу проблеми становлення професійної зрілості особистості. Акцент зроблено на фахівцях соціономічної галузі. Представлено результати емпіричного дослідження. На підставі емпіричних даних визначаються особливості становлення професійної зрілості майбутнього фахівця соціономічного напрямку в умовах вчз. Висвітлено передумови становлення професійної зрілості такого спеціаліста. Обґрунтовано модель професійної зрілості фахівця соціономічного напрямку й підтверджено результатами експериментального дослідження.

Ключові слова: *зрілість, модель професійної зрілості фахівця соціономічного напрямку, особистісна зрілість, професійна зрілість.*

Постановка проблеми. Дослідження процесу професійної підготовки спеціалістів соціономічного профілю вказують на інтегративний характер особистості фахівця зазначеного напрямку, необхідність цілісного особистісного, академічного, професійного й соціального розвитку [1, 2, 5]. Однак практично відсутні теорія, технологія, механізми цілісного розвитку особистості спеціаліста соціономічного профілю в процесі професійної підготовки до багатопрофільної професійної діяльності [3, 4, 5].

Методологічну базу дослідження проблеми інтегративної зрілості складають психолого-педагогічні дослідження інтеграції в освіті: філософський аспект (Ю. Волков, М. Вишневський, В. Полікарпов); інтеграційні процеси в науці (К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Кремень, О. Леонт'єв); інтеграційні ідеї в процесі навчання (Ю. Бохонкова, Н. Завацька, О. Киричук, В. Лозова, В. Паламарчук, С. Рубінштейн, М. Холодна, Т. Шамова); інтеграція в процесі професійної підготовки (Є. Демиденко, О. Кокус, С. Смирнов, П. Федосєєв). Категорію «зрілість» розглядають як філософську, соціально-психологічну, психологічну категорію, педагогічну, як акмеоформу й інтегральний критерій якості особистості [5, 6, 7]. Незважаючи на існуючі різні підходи до визначення змісту категорії «зрілість», виокремлено сутнісні ознаки й характеристики, загальні для всіх досліджень цієї категорії: інтегративна характеристика цілісного розвитку особистості, її системотворча якість; об'єктивно необхідний етап розвитку особистості (етапність розвитку зрілості); закономірність вищих досягнень особистості в різних сферах її життєдіяльності; результат інтеріоризації моральних норм і цінностей, залученість суспільних інтересів у зміст основних ціннісних орієнтацій особистості (моральні, інтелектуальні, суспільні); інтегративний показник готовності до здійснення професійної діяльності.

Визначено теоретико-методологічні засади становлення професійної зрілості, обґрунтування сутності поняття «професійна зрілість» в контексті аналізу поняття «інтеграція» як феномена, що належить до теорії систем, результати теоретико-методологічних досліджень проблеми «інтеграції освіти», інтегративно-психолого-педагогічних концепцій (Л. Величенко, В. Галузинський, Є. Гейко, М. Євтух, Н. Завацька, Л. Карамушка, З. Карпенко, Л. Пілецька, В. Семиченко, Н. Чепелева, В. Юрченко та ін.), опора на філософську ідею цілісності людини, її інтегративної сутності як методологічного підґрунтя інтеграції освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу літератури з питань, пов'язаних із проблематикою зрілості особистості, надають підстави стверджувати, що ця проблема не є новою. Досліджено загальні аспекти зрілості особистості, які розглядається вченими через самоставлення (І. Бех, П. Кравченко); феномен усвідомлення, переживання людиною своєї індивідуально-психологічної самоцінності (В. Рибалка, В. Турбан); моральні чесноти (В. Савельєв, М. Тоба); моральну цінність людини, її позитивні якості (М. Юрій); конструкт самосвідомості (Н. Завацька, В. Столін). Іншими науковцями дане поняття конкретизується через моральну самосвідомість особистості (І. Бех, І. Булах, Ф. Кадол, В. Малахов); складне інтегративне особистісне утворення (І. Ващенко, Є. Гейко, Т. Коротковських, О. Шишмакова); емоційно-оцінне ставлення (Н. Ємузова) та особистісні диспозиції (Ю. Зайцева).

Проте, варто відзначити відсутність визначення поняття «професійна зрілість фахівця соціономічного профілю» у психологічних дослідженнях. Отже, в процесі аналізу понять «інтеграція», «інтегративний» і «зрілість», особистісної, академічної й соціальної зрілості, їх сутнісних характеристик чітко виділився певний варіант, що дозволяє:

- розглядати «професійну зрілість» як сукупність інтегративних якісних характеристик особистості спеціаліста соціономічного профілю, обумовлену специфікою психологічної науки як сфери інтегративного гуманітарного знання; особливостями поліфункціональної багатпрофільної наукової діяльності;

- зв'язувати дане явище з об'єктивно-суб'єктивними умовами, що відображають загальносоціальну потребу у зрілих фахівцях, котрі володіють комплексом особистісних, академічних і соціальних якостей, що дозволяють здійснювати професійну діяльність із метою захисту, підтримки й реабілітації особистості;

- трактувати поняття «професійна зрілість» як особливий вид категорії «зрілість», що має свою структуру, функціональну сутність, основні змістовні характеристики.

Виклад основного матеріалу і результатів емпіричного дослідження.

Дослідження проводилося поетапно з 2007 по 2014 рік:

На *пошуковому етапі* (2007 – 2008 р.р.) вирішувалися завдання аналізу й усвідомлення проблеми цілісного розвитку особистості у філософській, соціологічній, соціально-психологічній літературі; аналіз соціокультурних

тенденцій розвитку освіти, вивчення інноваційного досвіду в системі професійної освіти; дослідження проблеми професійної зрілості особистості.

На пошуково-констатувальному (2008 – 2010 р.р.) здійснено розробку поняттєво-категоріального апарата дослідження; висхідних положень концепції становлення професійної зрілості спеціаліста; теоретичної моделі становлення професійної зрілості; психологічний прогноз, апробація й уточнення теоретичної моделі в ході її реалізації; узагальнення й систематизація отриманих діагностичних даних.

На констатувальному етапі (2010 – 2012 р.р.) конкретизовано основні положення концепції становлення професійної зрілості; узагальнено результати дослідження й сформульовано висновки.

На заключному етапі дослідження (2012 – 2014 р.р.) уточнено загальні гіпотези дослідження, результати діагностики й прогнозування динаміки становлення професійної зрілості; сукупності умов підвищення ефективності психолого-педагогічного освітнього процесу в порівнянні з існуючою практикою професійної підготовки фахівців соціономічного профілю у ВНЗ. Здійснено систематизацію теоретичних висновків і практичних рекомендацій. Реалізація концепції становлення професійної зрілості особистості здійснювалася в Хмельницькому національному університеті на факультетах: гуманітарно-педагогічний, факультет міжнародних відносин, факультет економіки і управління. У якості інформаційно-дослідницької бази були використані матеріали теоретичної й практичної організації процесу підготовки фахівців соціономічного профілю Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (факультет педагогіки і психології) м. Кропивницький, установ соціального захисту населення м. Хмельницька.

Несуперечність концепції становлення професійної зрілості спеціаліста в освітньому процесі, в умовах професійної діяльності доведено шляхом інтерпретації поняття «професійна зрілість» через розкриті в інших дослідженнях категорій «особистісна зрілість» або «зрілість особистості», «професійна зрілість», «соціальна зрілість».

Таким чином, соціально-психологічне дослідження являє собою певну систему лонгітюдного дослідження становлення якостей особистості спеціаліста. Результати соціально-психологічного дослідження надали матеріал для аналізу й оцінки професійних устремлень спеціаліста, стійкості або зміни його поведінки, вивчення соціальної мотивації, а також дозволили визначити чинники, що впливають на становлення професійної зрілості фахівця соціономічного профілю.

Провідними вимогами соціально-психологічного дослідження становлення професійної зрілості спеціаліста в системі соціономічного профілю підготовки визнано об'єктивність, валідність, систематичність, урахування психологічних особливостей спеціаліста, гуманістичну спрямованість.

Змістовною базою дослідження становлення професійної зрілості була модель становлення професійної зрілості особистості, що включає низку соціальних завдань, які повинен навчитися вирішувати випускник ВНЗ,

спеціаліст (соціальна зрілість); рівень спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання своїх професійних обов'язків (академічна зрілість, професійна зрілість); сукупність мотивів і цінностей обраної професії (особистісна зрілість). Досягнення прогнозованих результатів у процесі вирішення поставленого завдання забезпечило реалізацію функцій дослідження становлення професійної зрілості, які визначають відносини об'єктів і явищ освітнього процесу: інформаційно-оцінної, аналітичної, корекційної, інтегруючої, системної, прогностичної.

Усі етапи експериментального дослідження структурно й функціонально пов'язані між собою і являють собою єдиний цикл або механізм дії.

Як свідчать отримані діагностичні дані, кожна з базових якісних характеристик зазнала істотних змін.

Найбільш суттєве зростання показника відзначається в такій якійсній характеристиці, як соціальна активність. Так, якщо на констатувальному етапі високий рівень соціальної активності спостерігався лише в 12,1% учасників експерименту, то наступна діагностика зафіксувала зростання цієї соціальної якості до 50%. Кількість студентів з низьким рівнем розвитку соціальної активності зменшилась із 39,1 до 8,0%. Відповідна тенденція спостерігається у фахівців.

Суттєве збільшення пов'язано із такою базовою властивістю професійної зрілості, як спрямованість професійної діяльності. Частка студентів з високим рівнем сформованості академічної компетентності збільшилась на 19,6%. Водночас спеціалістів на 21%. Низький рівень сформованості до участі у формулюючому експерименті спостерігався в 27,4% студентів, по закінченні експерименту цей показник знизився до 5%. У фахівців також відбувається зменшення долі осіб із низьким рівнем до 12%. Щодо такої якійсній характеристики, як академічна компетентність, слід зазначити, що найбільш вираженим показником у даному випадку є зменшення кількості студентів з низьким рівнем її сформованості - з 22,4 до 8,2%. У фахівців спостерігається підвищення професійної компетентності до 56%. Оскільки з високим рівнем академічної компетентності до початку формулюючого експерименту представлено доволі велику кількість учасників експерименту (порівняно з іншими якісними характеристиками), то збільшення цього показника є не настільки значним - з 30,0 до 41,4%, однак загальна динаміка розвитку очевидна.

На етапі констатувального експерименту вивчення спрямованості особистості свідчило про те, що спрямованість «на себе» була характерна для 38,4% учасників експерименту, у той час як по закінченню експерименту вона склала всього 9,7%. У фахівців також відбувається позитивна динаміка: зменшення долі осіб спрямованих на спілкування (з 23 % до 13%) й збільшення спрямованості на справу (з 56% до 66%). Кількість студентів зі спрямованістю особистості «на справу» збільшилась з 18,5 до 39,4%. Оскільки діагностика експертного етапу характеризується як поглиблена, така, що розкриває індивідуальні особливості процесу становлення професійної зрілості учасників експерименту, для нас важливо було з'ясувати не тільки остаточні цифри зміни якісних характеристик, але й те,

які саме процеси відбувалися у кожній із груп з певним рівнем сформованості професійної зрілості, за рахунок зміни яких якостей і властивостей відбувалося переміщення в цих групах. Про зростання орієнтації студентів/спеціалістів на духовні й соціокультурні цінності свідчать результати опитувань, проведених як на констатувальному, так і на інших етапах, що й дозволяють простежити стан і вектор спрямованості соціальних установок учасників експерименту. Порівняльний аналіз даних свідчить, що до початку експериментальної роботи провідне положення в ціннісному ставленні студентів до життя займало бажання досягти високого матеріального становища (45,8%). На характер їх ставлення до життя впливало також бажання стати гарним фахівцем у обраній сфері діяльності й досягти високого службового становища. Участь в експерименті не змінила їх ставлення до життя кардинально, однак деякі зміни спостерігаються.

Наприклад, бажання стати гарним фахівцем у обраній сфері діяльності (45,4%) потіснило прагнення досягти високого матеріального становища (24,1%). Це відбулося в результаті усвідомлення того, що і матеріальне, і службове становище багато в чому залежать саме від того, якою є людина, як фахівець, чи вона уміє працювати. Це є причиною і запорукою успіху, а решта - наслідок. Цікава, на наш погляд, певна трансформація поглядів студентів на власні можливості у досягненні самостійного соціального стану. Якщо до експерименту вони розраховували досягти самостійності (матеріальної й тощо) до 30 років і в основному за допомогою батьків (60,0%), то після експерименту 50,5% студентів виразили впевненість, що досягнення самостійності можливе й завдяки власним зусиллям. Слід зазначити, що певна частина студентів, що перебувала у групі із середнім рівнем становлення професійної зрілості до початку експерименту, так і залишилася у цій групі, тобто стосовно неї дії формувального експерименту були недостатньо ефективними. Однак спостереження за діяльністю студентів в ході всього формувального експерименту свідчило про те, що позитивні зміни відбулись практично в кожного учасника.

Хоча кількісний склад групи учасників із *середнім* рівнем професійної зрілості зазнав незначних змін, однак про позитивну динаміку передусім свідчить збільшення рівня соціальної активності (на 14,0%). Крім цього, підвищився соціометричний статус цієї групи - збільшилася кількість лідерів і практично зникли аутсайтери (0,7%), що є свідченням про збільшення привабливості цієї групи для навколишніх. На жаль, дещо знизився відсоток студентів з особистісною спрямованістю «на справу» (на 12%), однак це пояснюється переходом у групу із середнім рівнем сформованості професійної зрілості студентів із групи з низьким рівнем.

Аналіз діагностичних даних у групі учасників експерименту з *високим* рівнем професійної зрілості дозволяє констатувати правильність припущення про корелятивну залежність соціального статусу особистості від рівня соціальної зрілості. Підтвердженням тому є факти, що свідчать про високий статус, який займають у експериментальній групі студенти з високим рівнем професійної зрілості.

Усі вони входять у дві перші соціометричні підгрупи - лідери й прийняті. І хоча відсоток лідерів із числа цієї групи дещо зменшився (з 87,5 до 65,6%), однак це є свідченням не зменшення їх популярності, а збільшення популярності представників групи із середнім рівнем соціальної зрілості. Незначне збільшення відсотка студентів із невизначеною соціальною фрустрованістю (на 12,8%) відбулося за рахунок збільшення в представників цієї групи свідомості й відповідальності за те, що діється навколо, що підтверджується 100% спрямованістю цієї групи «на справу».

Особливу увагу в процесі аналізу діагностичних даних формуючого етапу експерименту варто приділити групі студентів із низьким рівнем професійної зрілості. На початок експерименту вона становила 41,2%, тобто професійно незрілим можна було назвати кожного третього учасника експерименту. У цій групі був значний відсоток студентів із розвинутою потребою у професійній діяльності (21,3%), доволі соціально активних (36,0%), котрі мають референтну групу за місцем проживання (44,9%) і невизначений рівень соціальної фрустрованості (20,2%). У ході участі в експерименті, за рахунок підвищення мотивації до здійснення професійної діяльності, у результаті ефективної соціальної взаємодії й зміщення акцентів спрямованості особистості зі спрямованості «на себе» на спрямованість «на справу», 34% студентів, які мали раніше низький рівень професійної зрілості, перемістилися у групу із середнім рівнем. Однак і до кінця експерименту, як і раніше, низький рівень професійної зрілості мали 6,5% учасників експерименту (тобто вже не кожний третій, а кожний сімнадцятий студент). Це відбулося, на наш погляд, тому, що в процесі експерименту неможливо було контролювати всі фактори, що впливають на становлення професійної зрілості студентів, а невеликий відсоток цих негативних показників не може ставити результати експерименту під сумнів.

Проте у спеціалістів із досвідом практичної роботи відбувається стабільне збільшення кількості фахівців із професійною зрілістю власне через задіяння формувальних заходів.

Таким чином, якісний аналіз діагностичних даних дослідження підтверджує результативність здійснених заходів щодо становлення професійної зрілості фахівців соціономічного профілю.

Модель професійної зрілості як стратегії професійної діяльності забезпечує послідовний перехід теоретичної проблеми дослідження в практико-орієнтовану площину, відображає специфіку науково-теоретичних, організаційно-змістовних, дидактичних і регулятивно-діяльнісних процедур, що дозволяють особистості у процесі навчання (1-5 курси), в умовах професійної діяльності (у перші роки професійної діяльності) інтеріоризувати мотиваційно-ціннісну базу, професійно значимі психологічні компетенції, соціальний досвід на рівні високих досягнень у межах індивідуальних можливостей, що визначають сутність професійної діяльності спеціаліста в системі «Людина – Людина»; передбачає реалізацію ідей інтеграції в організації й змісті освітнього процесу, спрямованого на розвиток і вдосконалювання особистісного, академічного/професійного й соціального потенціалу майбутнього фахівця соціономічного профілю, а

також спеціаліста в умовах професійної діяльності зазначеного напрямку на рівні інтегративно-ціннісної взаємодії викладача й студента.

Висхідною онтологічною основою моделювання освітнього процесу, професійного середовища, що реалізує концепцію професійного становлення особистості, є інтегративна за своєю природою професійна діяльність. Важливим гносеологічним підґрунтям змісту моделі слугує система інтегративного психологічного знання, що включає інтеграцію не тільки знань, умінь і навичок, але й способів їх реалізації.

Концептуальні положення моделювання освітнього процесу, професійного середовища включають методологічні засади інтегративного підходу, сутнісні характеристики, що розкривають процес становлення професійної зрілості.

Поняття «зрілість» у нашому дослідженні пов'язане з особистісною, академічною/професійною і соціальною підготовленістю студента до здійснення професійної діяльності на рівні вищих досягнень у навчальній, пізнавальній і суспільній діяльності.

На основі викладених вище положень обґрунтовано мету й результат освітнього процесу, професійного середовища які відображені у вигляді: моделі фахівця, *котрий* самостійно й відповідально визначає власне місце в житті, суспільстві, культурі; самостійно формулює професійні цілі, обирає оптимальні способи й засоби для їх досягнення в професійній діяльності; *образу громадянина*, який повністю реалізує себе в суспільстві, здатний до успішної соціалізації й гармонізації з навколишнім середовищем.

Безперечним фактом, що не вимагає додаткових доказів, є наявність об'єктивних зв'язків між організацією процесу навчання студента і його професійним становленням. У зв'язку з цим логічно припустити, що становлення студента як майбутнього фахівця соціономічного профілю, здатного до інтеграції знань різних галузей наук, є результатом спеціально організованого освітнього процесу. Основним принципом реалізації інтегративного змісту, форм, методів освітнього процесу нами вибраний принцип наступності, що дозволяє найбільш повно реалізувати ідею інтегративності в ході підготовки студента/спеціаліста до професійної діяльності. Системотворчою ідеєю становлення професійної зрілості в ході освітнього процесу, професійного середовища є ідея цілісного особистісного, академічного/професійного й соціального розвитку особистості, спрямованість на засвоєння інтегративного знання, формування на цій основі стійкої потреби в професійному, особистісному й соціальному самовдосконаленні в процесі життєдіяльності, перетворення себе на основі самоактуалізації й рефлексії.

Провідною концептуальною ідеєю дослідження становлення професійної зрілості в освітньому процесі ВНЗ, в умовах професійної діяльності є ідея про те, що:

- професійна зрілість надає можливість спеціалісту повноцінно реалізувати себе в особистісному, професійному й соціальному аспекті життєдіяльності, забезпечує цілісний особистісний,

академічний/професійний і соціальний розвиток фахівця соціономічного профілю;

- дозволяє зайняти стійку професійну позицію, цілеспрямовано використовувати в інтегративному зв'язку теоретичні знання, уміння, навички й інструментальні засоби предметно-спеціальних дисциплін для вирішення комплексних завдань у багатопрофільній професійній діяльності.

Забезпечення такої цільової спрямованості освітнього процесу, професійної діяльності - найважливіший фактор поступального особистісного, професійного й соціального розвитку фахівця – спеціаліста соціономічного профілю.

Професійна зрілість як соціально-психологічна категорія відображає рівень підготовленості спеціаліста до самореалізації у професійній діяльності соціономічного профілю, до виконання нормативно-функціональних обов'язків на високому рівні з урахуванням її багатопрофільності, багатомірності, багатофункціональності.

У такому контексті особистісна зрілість, як компонент професійної зрілості, визначає інтегративні якості спеціаліста, які формуються у спеціально організованому освітньому процесі на базі наявних стійких особистісних властивостей суб'єкта (інтерес до професійної діяльності, орієнтація на соціономічний профіль, мотивація до професійної діяльності), їх актуалізація, розвиток, усвідомлення в процесі засвоєння психологічного знання визначають цілеспрямованість освітнього процесу на розвиток особистісних якостей до рівня зрілості.

Процес розвитку особистісних якостей до рівня вищих досягнень передбачає поетапне сходження особистості від рівня засвоєння, усвідомлення до рівня оцінки, самооцінки, корекції, рефлексії особистісних якостей, які проявляються як індивідуальна позиція фахівця соціономічного профілю, що формується на базі інтегральних характеристик особистості спеціаліста. В остаточному підсумку результативність розвитку окресленого компонента зводиться до сформованості особистісної стратегії, орієнтованої на самореалізацію, саморозвиток, постійне самовдосконалення в особистісному плані.

Висновки. Уведення поняття «професійна зрілість фахівця соціономічного профілю» виправдане тим, що воно відображає принципово нове явище, не позначене використовуваними в психологічній науці поняттями, що передбачає розуміння професійної зрілості фахівця соціономічного профілю як цілісної системи, що постійно розбудовується і складається з відносно самостійних підсистем (особистісна, професійна, соціальна зрілість) у всій повноті їх структурних і якісних характеристик, взаємозалежних і взаємообумовлених єдиною цільовою, функціональною, змістовною детермінантою, орієнтованою на цілісний розвиток студента в процесі професійної підготовки.

Підґрунтям для інтеграції в структурі професійної зрілості трьох інтегративних за власним змістом компонентів (особистісної, професійної і соціальної зрілості) є особистість майбутнього фахівця соціономічного профілю як інтегративної мети його професійної підготовки, що виступає у

ролі організаційно-управлінського центру, який забезпечує успішну самореалізацію в професійній діяльності й соціальній дійсності.

Динамічна структура процесу становлення професійної зрілості зумовлена розвиваючим характером складових її компонентів, а логіка розвитку розглядається водночас і як поступальний процес розвитку особистісного, академічного, соціального потенціалу, і як діалектична єдність процесів розвитку й саморозвитку.

Професійну зрілість висвітлюється у контексті інтегративного підходу як єдність особистісних, професійних і соціальних якостей, що являють собою цілісне системне явище; як системну даність, індивідуальну для кожної особистості, котра інтегрує в єдину цілісність змістовно-значеннєву єдність і взаємозв'язок особистісного, професійного й соціального компонентів, які, у свою чергу, забезпечують її цілісний розвиток.

Усі компоненти професійної зрілості взаємозалежні й взаємозумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми зв'язками, котрі активно впливають на складові частини, спричинюють до виникнення нової інтегративної якості більш високого рівня. Професійна зрілість як цілісність складається із підсистем, у яких цілісність є способом, що забезпечує внутрішній органічний взаємозв'язок її складових. У даному конкретному випадку цілісність є загальною ознакою системи, а найбільш істотним її показником - виникнення інтегративної властивості в результаті взаємодії її складових. Цілісність професійної зрілості забезпечує наявність загальних інваріантних якостей, що характеризують її як у цілому, так і окремі утворюючі її компоненти. До таких властивостей можна віднести: взаємозумовленість, динамічність, гнучкість, варіативність, наступність.

Перспективи для подальших досліджень ми вбачаємо у висвітленні процесу формування компонентів професійної зрілості фахівців різних професійних напрямів, з опорою на ідеї освітнього середовища розвиваючого типу, зі зміною пріоритетів (з дидактичних компонентів на психологічні).

Список використаних джерел

1. Ващенко І. В. Психологія професійного зростання жінок-керівників у правоохоронних органах України: монографія / І.В. Ващенко, Н. Є. Завацька; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля.– Луганськ, 2013. – 227 с.
2. Гейко Є.В. Психологія цілісності особистості: монографія /Є.В. Гейко. – Кропивницький : Центрально-Українське видавництво, 2016. – 384 с.
3. Завацька Н. Є. Соціально-психологічні особливості професійних деструкцій та антиципаційної спроможності особистості / Н. Є. Завацька, Є. В. Каширіна // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб.наук.праць. Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. - № 2(37). – Т.2. – Северодонецьк : Вид-во СХУ імені В. Даля, 2015. – С. 70–77.
4. Карамушка Л. Оценка персоналом особенностей организационного развития образовательных организаций / Людмила Николаевна Карамушка //

Актуальные проблемы психологии, бизнеса и социальной сферы общества: теория и практика : Международный сборник научных трудов. –Т.6. – Ч. I. – Рига, 2010. – С. 61 - 70.

5. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця / О. М. Кокун: Монографія. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. – 200 с.

6. Комар Т. В. Структура і провідні властивості професійної зрілості майбутнього спеціаліста соціономічного напрямку. /Т. В. Комар// Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. праць / І. С. Волошук (гол. ред.) та ін.– Вип. 11 (161). – К.: Інститут обдарованої дитини, 2015. - С. 43–51.

7. Пілецька Л.С. Соціально-психологічний аспект управлінської взаємодії керівників (на прикладі державних установ і громадських організацій) / Л. С. Пілецька // Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.– №2 (37). – Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. – С. 287-294.

References

1. Vashchenko I. V. Psikhologiya profesiyного zrostannya zhinok-kerivnikov u pravookhoronnikh organakh Ukraїni: monografiya / I V. Vashchenko, N. E. Zavats'ka; M-vo osviti i nauki, molodi ta sportu Ukraїni, Skhidnoukr. nats. un-t. V. Dalya. – Lugans'k, 2013. – 227 s.

2. Geyko Є.V. Psikhologiya tsilisnosti osobistosti : monografiya / E. V. Geyko. – Kropivnits'kiy : Tsentral'no-Ukraїns'ke vidavnistvo, 2016.– 384 s.

3. Zavats'ka N. E. Sotsial'no-psikhologichni osoblivosti profesiynikh destruktivnykh ta antitsipatsiynoi spromozhnosti osobistosti / N. E. Zavats'ka, E. V. Kashirina // Teoretichni i prikladni problemi psikhologii : zb.nauk.prats'. Skhidnoukraїns'kogo natsional'nogo universitetu imeni V. Dalya. - № 2(37). – T.2. – Severodonets'k : Vid-vo SNU imeni V. Dalya, 2015. – S. 70–77.

4. Karamushka L. Otsenka personalom osobnostey organizatsionnogo razvitiya obrazovatel'nykh organizatsiy / Lyudmila Mikolaїvna Karamushka // Aktual'nye problemy psikhologii, biznesa i sotsial'noy sfery obshchestva: teoriya i praktika : Mezhdunarodnyy sbornik nauchnykh trudov. –Т.6. – Ч. I. – Рига, 2010. – С. 61-70.

5. Kokun O.M. Psikhologiya profesiyного stanovleniya suchasnogo fakhivtsya / O. M. Kokun: Monografiya. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. – 200с.

6. Komar T.V. Struktura i providni vlastivosti profesiynoi zrilosti maybutn'ogo spetsialista sotsionomichnogo napryamku. / T.V. Komar // Navchannya i vikhovannya obdarovanoї ditini: teoriya ta praktika : zb. nauk. prats' / I. S. Voloshchuk (gol. red.) ta in. – Vip. 11 (161). – К. : Institut obdarovanoї ditini, 2015. - S. 43 – 51.

7. Pilets'ka L. S. Sotsial'no-psikhologichniy aspekt upravlin's'koї vzaemodії kerivnikov (na prikladi derzhavnikh ustanov i gromads'kikh organizatsiy) / L. S. Pilets'ka // Zb. nauk. prats' Skhidnoukraїns'kogo natsional'nogo universitetu imeni Volodimira Dalya. – № 2 (37). – Severodonets'k : Vid-vo SNU im. V. Dalya, 2015. – С. 287-294.

Т. В. Комар Психологические основы становления профессиональной зрелости специалиста соционического направления.

В статье осуществлена попытка психологического анализа проблемы становления профессиональной зрелости личности. Акцент сделан на специалистах соционической сферы. Представлены результаты эмпирического исследования. На основе эмпирических данных определяются особенности становления профессиональной зрелости будущего специалиста соционического направления в условиях вуза. Освещаются предпосылки становления профессиональной зрелости такого специалиста. Обоснована модель профессиональной зрелости специалиста соционического направления и подтверждена результатами экспериментального исследования.

Ключевые слова: зрелость, модель профессиональной зрелости специалиста соционического направления, личностная зрелость, профессиональная зрелость.

T.V. Komar Psychological bases of becoming a professional maturity of a specialist in socionic direction.

The article makes an attempt to psychological analysis of the problem of becoming a professional maturity of the individual. The emphasis is on specialists in the socionic sphere. The results of an empirical study are presented. On the basis of empirical data, the specifics of the formation of the professional maturity of the future specialist in the socionic direction in the conditions of the university are determined. The preconditions for the formation of the professional maturity of such a specialist are discussed. The model of professional maturity of a specialist in the socionic direction has been substantiated and confirmed by the results of an experimental study. The introduction of the concept of "professional maturity specialist in socionic profile" is justified by the fact that it reflects a fundamentally new phenomenon, not indicated by the concepts used in psychological science, which implies an understanding of the professional maturity of a specialist in socionic profile as a holistic system that is constantly being developed and consists of relatively independent subsystems (personal, professional, social maturity) in all their completeness of structural and qualitative characteristics, interdependent and mutually determined by a single target, functional, change determinants oriented holistic development of the student during the training. Professional maturity as integrity consists of subsystems, in which integrity is a method that provides the internal organic interconnection of its components. In this particular case, integrity is a common feature of the system, and its most significant indicator of the emergence of the integrative property as a result of the interaction of its constituents. The integrity of professional maturity ensures the existence of general invariant qualities that characterize it as a whole, as well as individual components forming it. These properties include: interdependence, dynamism, flexibility, variation, continuity.

Key words: maturity, model of professional maturity of a specialist in socionic direction, personal maturity, professional maturity.